

Bieguni

A bennem élő világ

TOKARCZUK,

Olga

Az Őskönyv

nyomában

(Mihályi Zsuzsa

ford.)

Európa, 2000

Sok dobon játszani

(19 elbeszélés)

(Mihályi Zsuzsa és

Pálfalvi Lajos ford.)

Napkút, 2006

Őskor és más idők

(Körner Gábor

ford.)

L'Harmattan, 2011

„Fájlok útközben”

Magyar Lettre

Internationale, 79

„Őskor és más idők”

Magyar Lettre

Internationale, 80

„Kis lengyel útkalauz”

Magyar Lettre

Internationale, 89

MÁRTON László

„Idő, tér, táj”

(Olga Tokarczuk

regényéről)

Magyar Lettre

Internationale, 80

A réten keresztülgyalogolva tettem meg az első utazásomat. Sokáig senki nem vette észre, hogy eltűntem, ezért meglehetősen messzire sikerült eljutnom. Keresztülmentem a parkon, aztán – mezei utakon, a kukoricáson és a felázott, gólyahírrel teli, öntözőárcokkal rácsozott réten át – eljutottam egészen a folyóig. A folyó egyébként amúgy is mindenütt jelen volt a síkságon, beszivárgott a gyp alá, környaldosta a rétet.

Amikor felkapaszkodtam a töltésre, egy mozgó szalagot pillantottam meg, a keretekből, az egész világból kihömpölygő utat. És ha valaki szerencsés volt, mindkét irányba úszó bárkákat láthatott rajta, hatalmas lapos csónakokat, melyek ügyet sem vetettek a partokra, a fákra, a töltésen álldogáló emberekre, bizonyára változékony, figyelemre sem érdemes tájékozódási pontoknak, kecses mozgásuk szemtanúinak tartották őket. Arról álmodoztam, hogyha megnövekszik, ilyen bárkán fogok dolgozni, vagy ami még jobb, magam leszek a bárka.

Nem volt ez nagy folyó, mindössze az Odera; de akkor én is kicsi voltam. Megvolt a maga helye a folyók hierarchiájában, ezt később ellenőriztem a térképeken, meglehetősen másodrangú, de szembeötlő, vidéki algrófnó Amazonas királynő udvarában. Nekem azonban teljesen megfelelt, hatalmasnak látszott. Tetszése szerint folydogált, régóta nem volt szabályozva, kiöntésre hajlott, kiszámíthatatlan volt. Itt-ott a part mentén valamilyen víz alatti akadályba ütközött, és akkor örvényleni kezdett a víz. Csak folyt, vonult, lefoglalták a horizont mögött, valahol messze északon rejlő úticéljai. A tekintet nem tudott rajta megpihenni, mert magával vonzotta a látóhatáron túlra, bele lehetett szédülni.

Figyelmet sem fordított rám, magával volt elfoglalva a változékonyan balagó víz, amelybe soha nem lehet kétszer belépni, amint később megtudtam.

Minden évben busás fizetséget szedett azért, hogy bárkákat hordott a hátán – mert minden évben belefulladt valaki, hol egy fürdőző gyerek forró nyári napokon, hol valami részeg, aki csodával határos módon feltántorgott a hidra, és hiába a korlát, beleesett. A vízbefültakat mindig sokáig és nagy hűhóval keresték, ami az egész környéket feszültségben tartotta. Búvárokat és katonai motorcsónakokat szereztek. A felnőttek kihallgatott beszámolói szerint a megtalált holttestek puffadtak és sápadtak voltak – a víz minden életet kimosott belőlük, annyira elmázolódtak az arcvonásaik, hogy a hozzátartozóknak gondot okozott a hullák azonosítása.

A töltésen álltam, a hullámokat néztem, rájöttem, hogy minden veszély ellenére mindig az lesz majd jobb, ami mozgásban, nem ami nyugalomban van; hogy nemesebb lesz a változás, mint az állandóság; hogy ami mozdulatlan, annak szét kell bomlania, el kell torzulnia, el kell hamvadnia, ami viszont mozog, az akár örökké is tarthat. Azóta a folyó tühegyesen rögzült bele a park bennem élő biztonságos, állandó képébe, a melegágyak mellé, amelyekben zöldegek teremtek szegénylős sorokban, és a betonlapokból álló járda mellé, ahol ugróiskolát lehetett játszani. Átfúrta, vertikálisan jelölte ki a harmadik dimenziót; lyukat csinált benne, és a gyermekvilágról kiderült, hogy mindössze gumijáték, sziszegve távozott belőle a levegő.

A szüleim nem tartoztak igazán az otthoniülők törzséhez. Többször költöztek el egyik helyről a másikra, mire végül hosszabb időre állapotok meg egy vidéki iskolában, távol a rendes utaktól és a vasúttól. Utazásnak számított már az is, ha ki kellett menni a határba, el kellett menni a városba. Bevásárlás, papírok intézése a községi hivatalban, mindig ugyanaz a fodrász a főtéren a városháza mellett, ugyanabban a köpenyben, amit hasztalanul mosott és klórozott, mert a kliensek hajfestéke kalligrafikus foltokat, kínai írásjeleket hagyott rajta. Mama haját festette, apa pedig a Nowa kávéházban várta meg, a kint felállított két asztal egyikénél. A helyi lapot olvasta, amelyben mindig a bűnözési rovat volt a

legérdekesebb, olyan tudósításokkal, hogy egy pincét kiraboltak, elvitték a lekvárt és az uborkát.

Azok a vakációs kirándulóutazások félelmetesek voltak, a Skodát dugig telepakolták. Hosszasan készülődtek, kora tavaszi estén tervezgettek, amikor még épp hogy csak elolvadt a hó, de a föld még nem tért magához; várni kellett, amíg végül odaadja a testét az ekéknek és a kapáknak, hagyja magát megtermékenyíteni, hogy aztán reggeltől estig lefoglalja az idejüket.

Ahhoz a nemzedékhez tartoztak, amelyik kemping-utánfutókkal utazgató, maguk után vonszolták az otthon pótlékát. Gázfőzőt, összecukható asztalokat és székeket. Műanyag zsinórt a mosott holmi kitergetésére, ha megálltak, meg facsították. Vízhatlan viaszosvásznat az asztalra. Piknikezéshez való turistakészletet – színes műanyag tányérokat, evőeszközöket, só-tartót és poharakat.

Apa útközben, egy bolhapiacra, amelyet anyával együtt meglehetősen szívesen kerestek fel (amikor épp nem templomok és emlékművek mellett fényképezkedtek), vett egy katonai vízfórralót – rézből készült berendezést, az edény közepén volt egy üreges cső, oda kellett bedugni egy marék meggyújtott pálcikát. És bár a kempingekben lehetett áramot használni, ebben a kánaszerűségben forralta a vizet, füst és zúrzavar közepette. A forró edény fölé hajolt, és büszkén hallgatta a forrás bugyborékolását, majd teafiltereket lógatót beléje – valódi nomád volt.

A kijelölt helyeken vertek tábor, kempingekben, mindig olyanok társaságában, akik olyanok voltak, mint ők, csevegésbe elegyedtek a szomszédokkal a sátorköteleken száradó zoknik mellett. Útikönyvből állapították meg az útvonalat, gondosan kijelölve a nevezetességeket. Délig fürdés a tengerben vagy egy tóban, délután pedig kirándulás a városokban található ókori műemlékekhez, a végén vacsora – általában konzerves üvegből: pörkölt, fasírt vagy paradicsomos húsgombóc. Csak a tésztát vagy a rizst kellett megfőzni. Örökös spórolás, a zloty gyöngye, ez a világ garasa. Olyan helyek felkutatása, ahol van áramcsatlakozás, aztán a kellelten összecsomagolás, hogy tovább lehessen menni, ám mindig az otthon metafizikai vonzásokörében. Nem voltak igazi utazók, mert azért utaztak el, hogy visszatérjenek. És megkönnyebbülve tértek vissza, a jól elvégzett kötelesség érzésével. Visszatértek, hogy a komódról felmarkolják a levél- és számlahalmot. Nagymosást csinálnak. Titokban ásitó barátaitak fényképmutogatással untassák halálra. Ez mi vagyunk Carcassonne-ban. Itt meg a feleségem, háttérben az Akropolisz.

Aztán egész évben megtelepedve élték elég furcsa életüket, reggelente visszatérve arra, amit este félbehagytak, a ruháikat áthatotta a lakás szaga, a talpuk fáradhatatlanul taposott ki ösvényeket a szőnyegen.

Ez nem nekem való volt. Nyilván hiányzott valamilyen génem, amely úgy hat, hogy ha hosszabb időt áll valaki egy helyben, azonnal gyökeret ereszt. Sokszor próbálkoztam, de a gyökereim mindig kurták voltak, és akármelyik szellebenés kiszakított. Nem tudtam kicsírázni, hiányzott ez a növényi képességem. Nem táplál a föld sója, anti-Anteusz vagyok. Az energiám a mozgásból veszem – az autóbusz rázkódásából, a repülőgép zúgásából, a kompok és vonatok himbálózásából.

Alkalmazkodó vagyok, kicsi, és jól össze vagyok rakva. Szűk a gyomrom, igénytelen, erős a tudóm, kemény a hasam, erősek a karizmaim. Nem szedek semmilyen gyógyszert, nem hordok szemüveget, nem használok hormonális szereket. Háromhavonta géppel vágom a hajam, alig használok kozmetikumot. Egészségesek a fogaim, talán nem nagyon egyenletesek, de mind megvan, csak az egyikben van régóta plomba, a bal alsó hatosban. Rendben van a májam. A hasnyálmirigyem – az is rendben. Jobb és bal vesém kiváló állapotban. Hasi aortám rendben. A húgyhólyagom szabályos. Vörösvértetek – 12,7. Fehérvérszám – 4,5. Hematokrit – 41,6. Vérsüllyedés – 228. Koleszterin